

i de l'aixernador, què n'hem de fer?

LLUÍS SERRA I LLORENÇ SOLDEVILA

Ara que l'Ajuntament escoltarà i valorarà les propostes de com es poden gastar 500.000 euros, seria bo que es prestés una mica d'atenció al paratge natural de l'Aixernador, que s'agencés per, de mica en mica, convertir-se en un parc urbà a tocar del centre de la vila.

Abans de traçar la Ronda Nord o Exterior, construïda el 1972, sota mateix del turó de Sant Sebastià i a prop del molí de can Coca, propietat de can Calopa, hi arribava i hi passava una conducció d'aigua en forma de mina que venia de Sant Pere de Clarà, d'uns dos quilòmetres de recorregut. Acabava en el grandíós safareig del molí de can Coca. Al llarg del recorregut tenia diversos pous de ventilació i a l'aixernador hi havia una entrada lateral a la mina per on quan hi havia molta aigua, sobreixia per aquell lloc i anava a la riera. L'Aixernador, doncs, és un terme que volia dir, ho aclarirem després filològicament, lloc per on eixia, es repartia o sobreixia l'aigua sobrant després de regar i fer anar les moles del molí. Era un paratge eminentment bucòlic, envoltat d'alzines, roures, àlbers i pollancre, lligat amb els records de molts argentonins de diferents generacions. La fotografia de finals del segle XIX i la pintura a l'oli de Ramon Martí Alsina que acompanyen aquest escrit en són testimonis irrefutables.

Quan el molí ja va estar en desús, l'aigua va continuar rajant per la boca d'aquell eixidor o desaigua, que algun any ric en pluges amb un cabal importan-

Foto de l'Aixernador de finals del s. XIX

tíssim, la canalla s'hi anava a banyar i a fer-hi berenades com la del Dijous Llarder. Una vegada, un bromista va abocar tot una caixa d'arengades platejades en el sortint de la mina i l'aigua les va arrossegar talment com si fossin vives fins a la riera. La sorpresa i la gatzara va ser indescriptible. Tot va acabar quan es va construir el Polígon Industrial Nord i varen ensorrar i/o colgar la ufanosa mina.

El lloc, avui, tot i que profundament transformat i deixat, podria tornar a ser centre de pas, amb una font, bancs i alguns fanals, per tots aquells que seguint la pista que discórrer al costat de la riera hi passen anant amunt o avall, a peu, corrent o en bicicleta. Es podria unir l'espai, amb un pas enlairat o subterrani amb el parc de Sant Sebastià, a l'altra banda de la carretera, i així aconseguir un ampli espai urbà per al lleure i els esports. Tot plegat tenint en compte que l'espai de l'Aixernador és d'alt valor ecològic perquè en cap riera del Maresme trobarem un conjunt d'alzines i roures que sobrepassen el centenar d'anys i fent una tofa tan compacta.

Tractem del que vol dir el terme "aixernador" segons els diccionaris. El primer filòleg a donar-li entrada va ser Josep Aladern en el seu *Diccionari Popular de la Llengua Catalana* (1906) tot definint-lo com: "Tanca o mampara que posen als aviadors de les sèquies, basses, aljubs i altres depòsits d'aigua". Anys després Antoni M. Alcover i Francesc de B. Moll l'incorporaven en el seu diccionari dialectal i etimològic bo i partint de la referència a Aladern i posant Joaquim Ruyra com exemple d'ús a *La parada* (1919).

Finalment Joan Coromines en el seu impagable *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* documentava el terme de la següent manera i datant-ne la primera referència al segle XIV:

Eixernedor, lloc de confluència d'un rec amb el corrent principal en doc. de St Celoni de 1370: "si alcun trancave lo rech en alcun axernador [...] és entès exernador, aquell loch per lo qual alcuna persona haje acostumat de pendra la dita aygua per reguar" (BABL,

XII, 131); “la remor de les aigües, que giten al riu els aixarnadors de les fàbriques, ressonava llòbregament”, J. Ruyra (Parada, 130).¹

Per acabar, donarem la mostra escrita del record que en servaven tres estudiosos i escriptors de diferents generacions: Francesc Carreras Candi (1862-1937), Jaume Clavell (1914-1997) i Joaquim Ripoll (1920-1994)

“A molts vells d’Argentona havem sentit parlar de la hermosa boscúria i alzinar que, proper a la vila i al molí d’en Calopa, invitava a prendre-hi repòs en los mesos d’estiu. En la diada de Sant Domingo, allí s’hi solien deturar i hi coïen l’arròs, la major part dels forasters que concorrien al famós aplec argentoní. Quan la destrala del llenyador ho deixà poc més que ras, a mitjan del segle XIX, les arrosades se feren en altra hermosíssima boscúria que hi havia en la riba del davant, en lo molí d’en Saborit, reduïda a sa meitat en l’any 1887 i a sa quarta part en altres tallades successives.”²

“De totes les contrades argentonines, el «mot de l’eixarnador», havia estat el lloc preferit pels nostres jocs i també, el distingit per les nostres mares que en les tardes d’estiu ens hi portaven a berenar, gaudint d’aquell remarcable paratge d’ambient acollidor, extremadament joliu,

tot contemplant el xipolleig nostre amb el descórrer d’aquella aigua cristal·lina, de pics argentats, aguditzats pel filtre del sol entrant entre les bellugadisses fulles dels pollancre i alzines... Era el lloc distingit de tots; un dels bells motius que guardem i que al pas dels anys ha esdevingut idíl·lic en els records d’infant.”³

“A aquest racó de privilegi, per ésser tan a la vora del poble, hi anava sovint. Amb

el mestre senyor Burniol, que ens hi portava de tant en tant, per tal que alliberéssim la sobrecàrrega d’energia pròpia de l’edat jugant, saltant, esbatussant-nos, tant li fa. I una vegada apaivagats els ànims i sadollada la set en aquell doll d’aigua cristal·lina que brollava a dojo de la penya i que formant un petit rierol s’escorria vers la riera, esterrear-nos en la catifa d’herba, xipollejant amb l’aigua o divertir-nos de qualsevol manera.”⁴

Oli de Ramon Martí
Alsina cap a 1892

Foto:
Llorenç Soldevila

1. COROMINES, Joan, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, volum II, p. 681-32a.

2. CARRERAS CANDI, Francesc, *Orígens de la riera d’Argentona*, Barcelona: L’Avenç, 1904, p. 7

3. CLAVELL, Jaume, *La xarbotada*, Argentona: Museu del Càntir, 1976, p. 36.

4. RIPOLL I CASALS, Joaquim, *Històries, llegendes i... de Burriac, Montcabrer i pobles de la rodalia*, Argentona: Ajuntament d’Argentona, 1992, p. 145.